

Kulturhistorisk utredning

Joanna Pierre Foucard
oktober 2008

(redigerad augusti 2009)

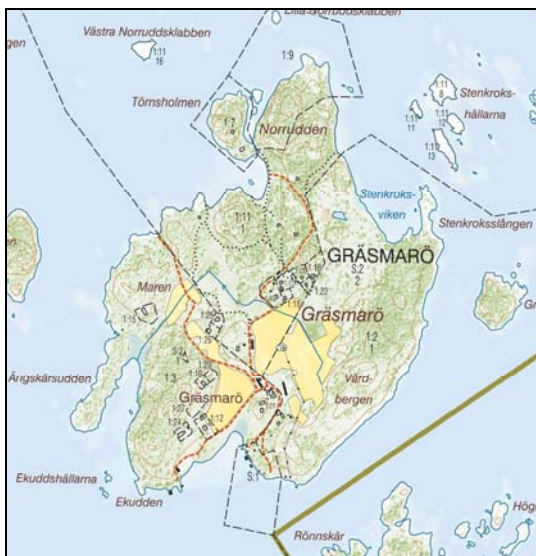
Gräsmarö 1:2
Gryts socken
Valdemarsviks kommun
Östergötlands län

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Inledning och syfte

Östergötlands länsmuseum har på uppdrag av Länsstyrelsen gjort en byggnadsutredning i form av en byggnadsinventering och värdering av bebyggelsemiljön vid Gräsmarö 1:2, Gryts socken, Valdemarsviks kommun i Östergötlands län. Fråga om byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnaden "Gammelstugan" väcktes 1995. Utredningen ska ligga till grund för beslut om eventuell byggnadsminnesförklaring. Arbetet har utförts av byggnadsantikvarie Joanna Pierre Foucard, Östergötlands länsmuseum i oktober 2008.

Skärgårdskarta över Gräsmarö

Sammanfattning

Släkten Gräslund stammar från Gräsmarö sedan generationer. Ön har bebotts och brukats av deras förfäder i åtminstone 400 år och än idag är det samma släkt som förvaltar gården genom Gräslundska släktföreningen som bildades 1930. Tre hushåll är bofasta året runt och dessutom finns fritidsboende som spenderar mycket tid på ön. Sommartid är husen fyllda av släkten Gräslund som med varsam hand tar hand om sina byggnader

Gården ligger placerad en bit in på ön, skyddad nedanför en bergsknalle. Det äldsta byggnadsläget inom byn är granngårdens, den som nu ligger på en liten kulle. Där låg en gång byns enda nybygge från säg omkring 1400 och senare två skattlagda gårdar. Vår nuvarande gård blev den tredje. En fjärde låg mellan vår stuga och sjöbodarna. Den senare plus en av de två gårdarna på kullen blev utflyttade till andra lägen norr om byn vid skiftet 1855.

Släktföreningen har ett gediget gårdsarkiv som finns att tillgå som kopior på ön och som original i Riksarkivet uppe i Stockholm. Gårdsarkivet omfattar historik, detaljerad dokumentation och nedtecknade minnesbeskrivningar om livet i Gryts skärgård och på Gräsmarö. Man kan till och med få reda på vart det fanns krusbärsbuskar planterade på 1860-talet.

Noggrant nedtecknade listor över vad som står på tur att utföras för att hålla byggnaderna i gott skick sitter uppsatta på släktföreningens anslagstavla med detaljerade beskrivningar på vilka material som ska användas, hur arbetet ska utföras och i vilken ordning. Vid ladugården finns ett virkesupplag under tak där material för framtida upprustningsprojekt av olika art

ligger och torkar. Virket är uppdelat utifrån till vilket hus det ska användas samt till vilken byggnadsdel.

Fastigheten Gräsmarö 1:2 besitter mycket höga kulturhistoriska värden och är värd att bevara i sin helhet och utgör en del av riksintresset Gryts skärgård [E77-82]. Riksintresset innebär en större sammanhängande kust- och skärgårdsmiljö med tydligt avläsbar särpräglad skärgårdskultur. Det finns exempelvis lämningar efter bebyggelse och hamnanläggningar från 1200-talet, lämningar efter säsongsfiskeläge, tullstation och tullhus från 1700-talet, fyr- och lotsplats från 1800-talet, Kättilö lotsby mycket välbevarad by med samlad bykärna, Harstena fiskeläge med oskiftad by-bebyggelse, Fångö gruva där koppar bröts under 1800-talet, Dala rösemiljö samt skärgårdsbyar med välbevarad 1800-talsbebyggelse bl a Gräsmarö.

Noggrant förtecknat virkesupplag

Översiktlig historik

Gräsmarö ligger i Gryts skärgård beläget nordväst om Harstena och är en av få öar som är bebodda året runt i Östergötlands kustband. Ön utgörs till stor del av öppet ekdominerat odlingslandskap i den för området typiska mellanskärgårdsnaturen. Långa stengårdsgårdar och på vissa ställen odlingsrösen visar på den långa traditionen av att bruka marken. Gräsmarö är ett naturreservat som även omfattar fågelskär med ett rikt fågelliv.

Gårdens markägor uppgår till drygt 90 hektar fördelade på hemön Gräsmarö och ett tiotal större öar och holmar och ett stort antal skär och bådar. Vattenägorna är mycket större men omätta. Gårdens viktigaste ägor har genom seklerna förstås varit fiskevattnen och jaktägorna. Särskilt säljakten var en stöttepelare i ekonomin och ganska unik för denna by liksom för grannbyn Harstena. Byns sälbåda, Sandsänkan var antagligen Östersjöns största sälbåda innan en fyr byggdes där omkring 1930, då säljakten i hög grad stördes. Sedan början på 1970-talet har det funnits dovhjort som betat landskapet och på så vis hållit det öppet. För ett par år sedan var man tvingade att avsluta djurhållningen.

Husen ligger relativt utspridda med åker, betesmark och eklandskap emellan. Den välbevarade byn består av boningshus, ekonomibyggnader och uthus samt vid hamnen flera sjöbodar och båthus. Bebyggelsen är rödfärgad med vita foder och täckta med tegeltak. Huvudsakligen har byggnaderna uppförts på 1800-talet men blivit om- och tillbyggt på 1920- och 1930-talen. Den tillkomna och yngre bebyggelsen har väl anpassats till den befintliga äldre.

När ägaren Anders Petter dog år 1901 hade hans tre söner skaffat sig jobb utanför byn. Istället för att sälja gården vilket hade varit naturligt tog de över gården och beslutade att när den sista av dem gick bort skulle gården ärvas av brödernas barn. Bröderna hade en stark känsla för gården och en ene av dem, Albert, samlade kusinerna på somrarna. Efter Alberts 1929 död bildades kusinerna Gräslundska Släktföreningen år 1930 och fick jordbruksfastigheten överförd till en juridisk person som håller ihop den ideella föreningen. Gården drivs enligt donatorernas (främst Carls och Alberts) önskan och föreningens ändamålsparagraf ”att i möjligaste mån så att det gamla skärbruket, kulturlandskapet, skärgårdsnaturen och bebyggelsen kan behållas och förfädernas femhundraåriga historia på gården hedras kommande generationer till glädje och förhoppningsvis givande dem en känsla av rotfasthet” Not 1.

Under senare år har Gräsmarös arrendatorer bott i separata och moderna fastigheter som släktföreningen eller granngårdens ägare under olika perioder ställt till förfogande inom arrendet. I år har arrendatorn och hans sambo Jenny Gräslund byggt ett eget stort, modernt och väl anpassat hus på ön.

Värdebeskrivning

I hela landet finns det endast ett fåtal byggnadsminnen med skärgårdsanknytning, och av dessa är ett flertal fyrar och fyrplatser men också båk, kapell, båtsmanstorp, lotsstationer och i Östergötland finns två herrgårdar belägna i skärgårdsmiljö (Torönsborg och Engelholms herrgård). Den gräslundska släktgården utgör t ex genom sin helhetsmiljö i form av gårdsmiljön, byggnaderna och dess interiörer, dess långa kontinuitet och tradition, det fortlevande bruket av gården samt arkivmaterialet med dess detaljrika socialhistoriska berättelser en kulturhistoriskt mycket värdefull miljö.

Gräslundska släktgården har minst en 400-årig lång tradition som släktgård. Gården ingår i ett ägaresamband från far till son som säkert når bort till 1600-talets början och sannolikt bort till det ursprungliga nybygget från medeltiden. Intresset för släktens och gårdens historia bland släktmedlemmarna har dokumenterats i många skrifter från slutet på 1800-talet och framåt. Redan 1934 gjordes en ambitiös genealogisk och ägareutredning om gård och släkt.

Gårdsbruket har aldrig upphört utan kontinuerligt bedrivits och anpassats till moderna förhållanden utan avkall på vården av natur och kultur. Byn lever genom att släktföreningens arrendator är en bofast och framgångsrik företagare som även har de andra två gårdarna under sitt bruk. Bruket av gården omfattar även öarna och deras beten vilka ingår i Östergötlands skärgårds första naturreservat. Gårdsbruket ingår i den vård av Gryts skärgård som hör framtiden till.

Gården ligger i en bymiljö bestående av ytterligare två brukningsenheter och fyra mangårdar som även de är väl bevarade och till stor del hävdade genom kontinuerligt bruk. Den gemensamma sjögården har kulturhistoriska kvaliteter. Helheten är ett komplett skärhemman som fortfarande är under full drift och under god och varsam hävd. Därmed är hemmanet intressant även ur ett nationellt perspektiv som en del av värdekärnorna inom riksintresset, Gryts skärgård [E77-82].

Kunskapsvärden

Den helhet som vi finner i Gräsmarö med sina byggnader, inredning och arkivmaterial ger stora möjligheter till inblick i hur skärgårdslivet har tett sig är unik. Livs- och arbetsvillkoren på ön speglar sig i gårdens utformning och i de historier som finns nedtecknade i skrifter och böcker. Ur ett socialt värdeperspektiv kan man på Gräsmarö utläsa hur innehållsrikt och varierat livet i skärgården varit. De många sätt att skaffa föda och livnära sig på finns väl nedtecknad i form av brev, vykort och berättelser. Ett lika väldokumenterat och samtidigt i allra högsta grad levande skärgårdshemman kan det inte finnas många exempel på i Östergötland.

Det pedagogiska kunskapsvärdet i denna miljö är stort och tas väl tillvara. Spåren efter hur man har levt och arbetat finns kvar i form av fiske- och sjöbodar med bevarad utrustning, ladugårdar med uthus och väldokumenterade trädgårdsodlingar i arkivet. En mängd berättelser om säljakt, vinterseglatser, strömmingsfångst, sjöslag och vrakfester finns nedtecknade och beskrivna med inlevelse.

Upplevelsevärden

Det som slår en som besökare av Gräsmarö är den välbevarade helhetsbilden med en mängd hus med olika funktioner och ändamål. Här finns ett skärgårdshemmans hela byggnadsuppsättning bevarad så som den formades efter laga skifte. Trots kontinuerligt brukande av både mark och bostäder har byggnadsbeståndet bevarats oerhört väl. Känslan av levande skärgårdshemman med lång tradition är stark.

Hemmansdelen är ostyckad och obebyggd utanför de bebyggda områdena. Alla man-, fä- och sjögårdar, åkrar, hagar och ängar är brukade och väl hävdade genom den lokalt bosatt arrendatorn. Ön är ett naturreservat bestående av ett öppet ekdominerat odlingslandskap. Gräsmarö med sin skyddsvärda naturmiljö tillsammans med fågelskären med dess rika fågelliv bildar en ytterst bevarandevärd helhet.

Idag växer sannolikt 14:e och 15:e generationens brukare och ägare upp inom släkten vilket är en fantastisk historia i sig. Att Gräsmarö varit bebott och brukat av samma släkt under en så pass lång tid har ett högt historiskt värde. Redan de tre bröderna som begav sig ut i världen skrev ned minnen. I följande generationer har detta intresse ärvts och dagens föreningsmedlemmar håller traditioner och praxis vid liv.

Bevarandemålsättning

Den Gräslundska Släktföreningen arbetar redan idag aktivt för att bevara de stora kulturhistoriska värden som finns på Gräsmarö. Detta görs via ett medvetet informationsarbete, ett styrt upprustnings- och underhållsprogram samt kontinuerlig dokumentation. Alla förutsättningar finns för att en byggnadsminnesmärkning av Gräsmarö 1:2 bidrar positivt till ett ännu starkare engagemang från den stora släktföreningen. Viktigt är att gården får fortsätta att brukas som den har gjort i hundratals år och att lagskydd inte hindrar från fortsatt utveckling.

Förslag till skyddsföreskrifter

Skyddsområde

Skyddsområdet omfattar det område som avgränsats med streckad linje på bilagda karta. Inom den del som avgränsats med snedskraffering får inte ytterligare byggnader uppföras eller andra förändringar göras. Inom övriga delar av skyddsområdet får endast byggnader uppföras och andra förändringar göras som är nödvändiga för jordbrukets behov, varvid länsstyrelsens tillstånd krävs. Vid utvändiga förändringar av byggnaderna inom skyddsområdet erfordras tillstånd från länsstyrelsen avseende utformning, materialval och färgsättning. Området ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Byggnad

Byggnader inom den del som avgränsats med snedskraffering får inte rivras eller flyttas. De får inte byggas om, till eller förändras utvändigt. Byggnadernas utvändiga fasadbeklädnad och takbeläggning får endast bytas mot likvärdiga material och med likvärdiga metoder som vid uppförandet. Byggnadernas planlösning får inte ändras.

Interiört får inte göras ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning. Till fast inredning hör bland annat dörrar och dörrfoder, fönster och fönsteromfattningar, taklist, golv och eldstäder. Ytskikten; tak- vägg och golvytor i dessa rum får heller inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.

Övrigt

Byggnaderna i hela skyddsområdet ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.

Översiktliga byggnadsbeskrivningar

Mangården

"Farfarsstugan" Nr 3

Den så kallade farfarsstugan dateras till 1700-tal med en överdel som byggts på vid senare tidpunkt. Enligt Albert Gräslunds anteckningar byggdes huset de första åren in på 1800-talet men det är troligtvis påbyggnaden av övervåningen som det avser. Föreningen har övervägt en dendrokronologisk undersökning för att fastställa dateringen men den har av kostnadsskäl förhalats.

Invändigt är inredning och väggmålningar i stort välbevarade och gården står i princip möblerad och inredd ungefär som Albert Gräslund lämnade den. Köket är nyligen uppfräschat och där finns nu ganska nyligen införda avlopp och rinnande vatten. Bakugnen är tyvärr igensatt. Köket liknar mycket utseendet på Alberts tid. Köksfarstun är gammal men inte ursprunglig. Stugan fick sin rörspisel ("kakelugn") omkring 1900 sedan Anders Petter Gräslund dött. Innan dess var spisen öppen och sannolikt av ungefär den form som finns på övervåningen fast större. Fram till 1900 lagades maten i denna öppna spis, medan köket var mer av grov-, bak- och bykkök. Stugan var ett verkligt allrum och vintertid ett enda använda och uppvärmda. Tyvärr har golvet brunbetsats någon gång på 1940-talet, Släktföreningen vill gärna återställa det ljusa skurgolvet men har inte funnit någon bra metod att avlägsna betsen utan att genom slipning förstöra golvet.

Farstun är behållen med farfarsfars skarpskyttegevär och den enkla ursprungliga ytterdörren. I trappan till övervåningen har ett par konstnärliga damer i släkten återställt stänkmålningen på segelväv som återfanns under många lager av tapet.

I övervåningens så kallade Anderstuga eller gäststuga är den ursprungliga inredningen ganska väl bevarad liksom den fasta inredningen och den öppna spiseln. Den imponerande gustavianska "badkarlsoffan" är inköpt på auktion på Torönsborg då en greve Mörner auktionerade inredning för att skaffa pengar. Liksom den moderna salsinredningen med bord mitt på golvet var det ett tecken på social uppåtsträvning. Det lilla gårdsbiblioteket är i sig ett intressant exempel på vilka litterära verk som silade ned till en del skärbönder redan i början av 1800-talet. Det är väl förtecknat.

I "Lille kamarn" bodde sjökaptanen Ludvig vintertid under tidigt 1900-tal som den siste i släkten som bodde permanent och var skriven på gården. Den målade väggen renoverades på 1950-talet av konstnären Ivan Humbla från Ekdalen i Gryt.

Farfarsstugan användes försiktigt som uthyrningsbostad och företrädesvis av andra än barnfamiljer. Stugan kan sägas vara under viss uppsnygning i långsam takt och beroende på vad respektive gårdsintendent orkar och hinner administrera. För denna stuga har ambitionen varit att behålla den så som den var på farfars tid.

Farfarsstugan från 1700-talet

"Lillstugan" Nr 5

Lillstugan uppfördes 1850 av häradshövding Jonas Nilsson Gräslund. Det står att läsa på en skylt ovanför huvudentrén till huset. Häradshövdingen var den som tog namnet Gräslund och även den som friköpte hela byn från Kåreholms säteri. Två andra gårdar/släktgrenar kallade sig även Gräslund medan den tredje valde namnet Österman. År 1947 moderniserades huset invändigt.

Den ligger i vinkel och söder om farfarsstugan. Stugan var modern för sin tid vilket avslöjas av skorstensmurens placering mitt i takåsen. Denna nymodighet introducerades i skärgården omkring 1850. Tidigare stod ju skorstenen vid bakväggen, så som i farfarsstugan. Mellan 1885 och ca 1950 bodde arrendatorerna i denna stuga. På 1950-talet fick arrendatorn ta över Nystugan. Troligen finns planritning även till detta hus. Den stora öppna spisen är en husets centralfigur, den är nyrenoverad och av empirityp.

Lillstugan från 1850-talet

Nystugan Nr 2

I vinkel och norr om Farfarsstugan ligger nystugan. Här stod tidigare visthusboden. Nystugan byggdes av Albert som ensam ägde gården mellan 1921 och 1929. Byggnaden uppfördes för att hysa de sommarbesökande kusinerna som sedan skulle komma att ärva och samtidigt bilda den Gräslundska släktföreningen. Albert var mycket angelägen om att hitta en arkitekt som kunde passa in det nya huset i miljön. På 1950-talet moderniserades nystugan med det för den tiden rådande standard och tillbyggdes. Mellan 1950 och ca 1965 bodde arrendatorn här sedan stugan renoverats och vinterbonats. Under denna tid byggdes utbyggnaden vid köket med vattentoalett, badrum och förråd. Samtidigt delades den ena kammaren på övervåningen i flera smärre sovrum.

Nystugan från 1920-talet

Visthusboden Nr 4

Visthusboden ligger sydost om farfarsstugan. Den flyttades hit år 1925. Boden är nu inredd till sommarbostad men med oförändrad rumsindelning. Ett enkelt duschrum är tillfogat på södra gaveln.

Visthusboden stod tidigare där Nystugan nu står, det vill säga som en flygel till gården. Den uppfördes där av Anders Petter på 1850-talet. Dess föregångar låg närmare ladugården. Det nya läget närmre boningshus var förstås mer praktiskt. Boden flyttades då Nystugan byggdes till dess nuvarande plats. Den innehöll spannmålsmagasin, visthusbod och drängkammare.

Visthusboden som nu fungerar som sommarbostad

Jordkällare Nr 6

En traditionell och ganska stor potatiskällare i ursprungligt skick, om man undantar att jord- och torvfyllningen/isoleringen tyvärr försvann vid en takomläggning för kanske 15 år sedan.

Hemlighuset Nr 7

Gamla Hemlighuset eller utedasset ligger beläget öster om jordkällaren. Det är traditionellt, tvåradigt med tillfogad barnsits. Ett nyare hemlighus som ligger alldeles intill tillkom under krigsåren, då gården var rekvirerad av militären som bodde i Nystugan, men detta kommer att på sikt att tas bort. Skälet för militären att annektera gården var att där fanns förläggningssutrymme och att byn hade en "själstege" eller sälutkik på berget söder om gården från vilken man kunde spana efter tyska eller andra fientliga flygplan. Sjalstegen är tyvärr riven.

Gamla bykstugan

Denna ligger utanför mangårdens tomt, norr om Källberget som är berget söder om tomten och väster om grinden in till gården. Gamla bykstugan är ett enkelt resvirkeshus som sannolikt är från omkring 1950. Fungerar idag som pumphus.

Fägården

Gamla ladugården Nr 1

På och omkring den nuvarande ladugårdsbacken låg före skiftet alla byns fähus i en ladugårdsby. Gräslunds ladugård är byggd på 1850-talet efter laga skiftet och är en typisk representant för de timrade lagårdslängor som byggdes i skärgården efter skiftena. Då samlades de funktioner som tidigare härbergerats i olika smärre enfunktionella hus under ett tak. Här ryms lagård, loge med logkista och loggolv, stall, höns- och vagnssköve under ett tak. Över fähus och stall finns höskullar. Utrymmena har byggts om en del, men den ursprungliga planen är i stort sett kvar och byggnaden är bevarad i det skick som den hade då den användes som gårdens enda ladugårdsutrymme. I norra ändan är ett extra vagnslider tillbyggt för ca 15 år sedan. Höfläkt installerades för ca 20 år sedan. Taket lades om under åren efter andra världskriget från tegel- till asbestskivor varvid även en skullöppning ändrades något. På uppmättningsritningen visas hur ladugården såg ut vid 1900-talets början vilket motsvarar den ursprungliga planen. Denna typ av lagårdar börjar bli sällsynta i skärgården.

Då byn var laga skiftad rev Anders Petter två av de fyra äldre uthusen och uppförde istället en enda lång ladugårdslänga. En uppmätning har gjorts för Nordiska museets räkning och finns med som bifogat dokument.

Gamla ladugården

Gamla ladugården mot den nya anläggningen

Nya ladugården Nr 11

Bakom den gamla ladugården ligger den nya lösdriftslagården som rymmer 30 kor. Den blev färdig 2005 och har byggts för att bereda en bättre arbetsmiljö både för brukaren och för djuren. Den ingår i ett större skärgårdsprojekt som även inkluderar nya ladugårdar på en gård på grannön Kättilö för 100 djur och en på Fångö för ett hundratal tackor. Med dessa besättningar skall brukarna få bättre inkomstmöjligheter som vårdare av norra delen av Gryts skärgårds kulturlandskap. Ladugårdarna har bekostats av ägarna med viss hjälp av brukarna, normala jordbruksstöd men även av privata donationer från engagerade utbor och sommargäster.

Den nya ladugården ingår inte i det byggnadsminnesförklarade området.

Nya ladugården

Vedbod Nr 8

Vedboden ligger nordväst om ladugårdslängans norra del och är en timrad vedbod. Sannolikt är vedboden uppförd samtidigt som ladugården, det vill säga på 1850-talet.

Vedbod

Svinhus nr 9

En ganska exakt kopia av det ursprungliga svinhuset som sannolikt var från 1850-talet men nedruttnat och därför om/nybyggt för ca tio år sedan i timmer med samma laxknutar som originalet. Det används inte idag, men uppbyggdes för att fägårdens karaktär skulle behållas och chansen att hålla gris bevaras för den händelse att man i en framtid skulle vilja. Det ursprungliga svinhuset byggdes av arrendatorn Gustav Eriksson då han kom till gården omkring 1908.

Den nya svinstian

Sjögården

Sjögården är samfällad och undantogs från det laga skiftet liksom bådarna, fisket och jakten samt vägar, brunnar, vattningsställen och utfallsdike. Gräslundska släktföreningen äger således 1/3 av de samfällda markerna eftersom 1/3 av byns mantal ägs av dem.

Sjöbodarna, båthus och bryggor är privata på ofri, samfällad grund. Stora bybryggan är dock samfällad liksom postboden. De två övriga timrade sjöbodarna utöver föreningens är i princip äldre än föreningens. En är dock ombyggd med samma mått och i timmer för kanske 30 år sedan, då den gamla ätits upp av myror. Den andra äldre boden är, liksom föreningens både utvändigt och invändigt helt bevarad i sin ursprungliga form och kan vara mycket gammal.

Hela den lilla sjöbodsbyn ger en mycket genuin bild av den ursprungliga sjögården. Båthus och bodar samt bryggor söder om de gamla bodarna har tillkommit efter första världskriget, liksom bybryggan.

Gamla sjöboden Nr 10

Den gamla sjöboden är bevarad i ursprungligt skick såväl invändigt som utvändigt. Troligtvis byggdes den samtidigt som farfarsstugan, då gården bildades. Den gamla sjöboden är av typisk skärgårdsmodell med sin höga lave på ena gaveln för ålhomornas vinterförvaring och sin ålderdomliga och vanliga utkragning på långsidan.

Bryggan är reparerad många gånger men gammal till läge och form. En tid har funnits ett båthus vid bryggan men det är sedan länge borttaget.

Gamla sjöboden

Gamla sjöbodens gavel

Översiktlig ägarlängd

1543 - Pär i Gräsmar
1555 - Inge i Gräsmar
1571 – Inge i Gräsmar
1601 – Olof i Gräsmar
1620 – Inge i Gräsmar
1631 – Lasse i Gräsmara
1635 – Olof (d.y. ?) i Gräsmar
1648 – Olof (d.y. ?) och Pähr i Gräsmara
1650 – Nils i Gräsmara
1662 – Lasses söner
1667 – Olof Nilsson
1683 – Lars Olofsson
1724 – Jon Larsson
1748 – Nils Jonsson
1798 – Jonas Nilsson Gräslund
1831 – Anders Petter Gräslund
1854 – Carl Gräslund
1856 – Ludvig Gräslund
1859 – Albert Gräslund
1930 – Gräslundska Släktföreningen genom donation

För mer detaljerade uppgifter se bifogad ägarlängd.

Källor

Gräslund, Per, Ägare och brukare av Gräsmarö hemman, Gryts socken, Östergötlands län. December 1985.

Gräslund, Albert, Helge, Pelle, Havsvågen ligger på berättelser och historia från ytterskärgården Gryt, Valdemarsvik, 2008

Natur och kultur, Miljöer i Östergötland. Naturvårdsplan och kulturminnesprogram. Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

Otryckta källor

Muntliga uppgifter av Martin Gräslund

Skriftliga uppgifter av Per Gräslund

Östergötlands läns museums topografiska arkiv

Not

1. Citat finns i brev från Per Gräslund daterat den 31 september 1996.

Bilagor

Ägarlista. Gräslund, Per, ägare och brukare av Gräsmarö hemman, Gryts socken, Östergötlands län, december 1985,.

Uppmättningsritning gammelstugan, 1949

Uppmättningsritning gamla ladugården, 1950

Uppmättningsritning gamla sjöboden, 1949

Utdrag ur ekonomiska kartan

Fotografier, Joanna Pierre Foucard, oktober 2008